

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความรับผิดชอบเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการปฏิบัติภารกิจในชีวิตประจำวัน และช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างราบรื่น สงบสุข กระทรวงศึกษาธิการได้เห็นความสำคัญของความรับผิดชอบดังกล่าว จึงได้กำหนดพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบไว้ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย หมวดวิชาจริยศึกษา กล่าวคือ เน้นจุดมุ่งหมายการเรียนรู้การสอนให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองและปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2530)

แม้ว่าความรับผิดชอบจะเป็นลักษณะพฤติกรรมที่ต้องปลูกฝังให้กับนักเรียน แต่เมื่อศึกษาค้นคว้า จาก ตำรา เอกสารและงานวิจัยทำให้พบว่าลักษณะหรือพฤติกรรมของความรับผิดชอบนั้นมีการศึกษาอย่างจริงจังน้อยมาก ดังเช่น วรณี รักธรรม (2515) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความวิตกกังวลตามความต้องการผลสัมฤทธิ์และความรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบของเด็กไทยเชื้อชาติไทยและเด็กไทยเชื้อชาติจีน ซึ่งมีการสร้างเครื่องมือวัดความรู้สึกรับผิดชอบโดยวัดจากพฤติกรรมต่อไปนี้

1. ช่วยเหลืองานของครอบครัวและงานส่วนรวมด้วยความเต็มใจ
2. ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ไว้ใจได้
3. กล้าเผชิญต่อความจริง
4. ตั้งใจทำงานโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทั้งปวง
5. รับผิดชอบต่อตนเองทั้งทางการเงิน การงาน และการเรียน
6. ปฏิบัติตามกฎและระเบียบอย่างเคร่งครัด
7. ดูแลของส่วนรวมเสมือนของตนเองและทำงานร่วมกับคนอื่นได้ดี
8. รักษาสิทธิและหน้าที่ของตนเอง โดยไม่ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น

จะเห็นได้ว่าเนื้อหาที่ใช้สร้างเครื่องมือนั้นมีขอบเขตกว้าง และไม่เน้นพฤติกรรมหลักให้ชัดเจนแต่ก็ยังมีผู้นำแบบวัดความรู้สึกรับผิดชอบของวรรมิ รักธรรม ไปใช้โดยดัดแปลงบ้างเช่น เพิ่มเติมการให้ความร่วมมือกับหมู่คณะในการทำงานเข้าไปด้วย (จิตรนาถ กิรติเสวี, 2516) ตัดข้อความที่ 6 คือ ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบอย่างเคร่งครัด ทั้ง (ประมต เล็กสวาคี, 2517) เพิ่มข้อความ การปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจคอยติดตามผลงานให้ดีขึ้น และตัดข้อความที่ 5 คือ รับผิดชอบต่อตนเองทั้งทางการเงิน การงานและการเรียน ทั้ง (สมพงษ์ ติรพัฒน์, 2517) นอกจากนี้ยังมีคนอื่น ๆ อีกที่ใช้แนวของวรรมิ รักธรรม ได้แก่ กอภิลิทธิ วงษา (2517), ดนัย งามมานะ (2518) อารีย์ เศรษฐชัย (2520), มานิต ถนอมพวงเสวี (2522) ถึงแม้จะมีการศึกษาเกี่ยวกับความรับผิดชอบดังกล่าวอยู่บ้าง แต่ก็ เป็นเพียงการใช้ต่อกันไปโดย ไม่มีการจำกัดขอบเขตของกลุ่มพฤติกรรมให้ชัดเจน และ ไม่มีการพัฒนารูปแบบการวัดความรับผิดชอบเลย

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ประเทศไทยยังขาดเครื่องมือในการวัดและประเมินผลการศึกษา (ศูนย์พัฒนาศึกษาแห่งชาติของประเทศไทย, 2529) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เครื่องมือวัดผลทางด้านจิตพิสัย (Affective Domain) และ ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) ครูผู้สอนก็มีปัญหาไม่เข้าใจการวัดและประเมินผลในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย (มีนา คงสุริยะนาวิน, 2529) แม้ว่าคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ ได้ถูกจัดให้อยู่ในแผนการสอนที่ 11 ของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก็ตาม

ผู้วิจัยจึงพิจารณาว่า น่าจะได้สร้างและพัฒนาแบบวัดความรับผิดชอบ ที่มีความเชื่อถือได้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และเหตุผลที่สำคัญประการหนึ่งที่เลือกสร้างและพัฒนาแบบวัดในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก็คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในวัยเด็กตอนกลางอายุระหว่าง 6-11 ปี จะมีคุณลักษณะทางสังคมที่สำคัญคือ การเป็นผู้รู้จักหน้าที่ รับผิดชอบและมุ่งมั่นเพื่อแสวงหาความสำเร็จ (Erikson, 1950 อ้างจาก นิภา นิธยาน, 2530) และเป็นระดับชั้นที่ได้รับประสบการณ์ทางสังคมและประสบการณ์การเรียนรู้ เนื้อหาจริยธรรมจากบทเรียนมากกว่าระดับอื่นๆของระดับประถมศึกษา และยังเป็นระดับขั้นสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ ที่นักเรียนจะได้เรียนเนื้อหาทางจริยธรรมจากระบบโรงเรียน ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่จะต้องออกไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมต่อไป

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่จะต้องสร้าง และพัฒนาแบบวัดความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อใช้ในการวัดและประเมินความรับผิดชอบของ นักเรียนในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ สร้างและพัฒนาแบบวัดความรับผิดชอบสำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีคุณภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการสร้างและพัฒนาแบบวัดความรับผิดชอบ ของรายวิชา จริยศึกษา แผนการสอนที่ 11 ตามจุดประสงค์ของรายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
2. แบบวัดนี้ใช้สำหรับวัดและประเมินผลความรับผิดชอบ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
3. ตัวอย่างประชากรที่นำมาประกอบการสร้างและพัฒนาแบบวัดนี้คือ นักเรียน, ครู และผู้ปกครองนักเรียนในจังหวัดอุดรธานี

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบตามรายวิชาจริยศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถวัดได้ด้วยกระบวนการวัดผล
2. นักเรียนตอบแบบวัดความรับผิดชอบตามความเป็นจริง
3. ผู้สังเกตคือ ครู, เพื่อนนักเรียน และ ผู้ปกครองนักเรียน ทำการสังเกตและระบุพฤติกรรมของนักเรียนตามความเป็นจริง
4. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดอุดรธานี ประจำปีการศึกษา 2532 ในแต่ละอำเภอมีลักษณะคล้ายคลึงกันในเรื่อง เพศ อายุ การจัดการเรียนการสอน และหลักสูตรที่ใช้ในการเรียน

คำจำกัดความ

ความรับผิดชอบ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ให้เสร็จเรียบร้อยทันกำหนดเวลา และยอมรับผลตามที่ตนเองปฏิบัติ ความรับผิดชอบแบ่งเป็น 2 ด้านคือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมต่อไปนี้ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เอาใจใส่ต่อสุขภาพอนามัยของตนเอง ดูแลรักษาเครื่องใช้ส่วนตัวให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและอยู่ในสภาพที่ดี

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การปฏิบัติตามหน้าที่ 5 ด้าน คือ

- 2.1 ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมต่อไปนี้คือ เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ปกครอง ช่วยเหลือการงานตามความสามารถและโอกาส

- 2.2 ความรับผิดชอบต่อชั้นเรียนและเพื่อนนักเรียน หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่ ช่วยกิจการงานของชั้นเรียนและเพื่อนนักเรียน

- 2.3 ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่ช่วยกิจการงานของโรงเรียน และ รักษาชื่อเสียงของโรงเรียน

2.4 ความรับผิดชอบต่อชุมชน หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่ให้ความร่วมมือในกิจการงานของชุมชน

2.5 ความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงถึงการปฏิบัติตามกฎหมาย

แบบวัดความรับผิดชอบ หมายถึง แบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการวัดความรับผิดชอบสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมี 3 ชนิด คือ

1. แบบสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบ จำนวน 30 ข้อ ผู้สังเกตคือ ครู, เพื่อนนักเรียน และผู้ปกครอง

2. แบบสำรวจตนเองด้านความรับผิดชอบ จำนวน 30 ข้อ โดยผู้ตอบแบบสำรวจคือตัวนักเรียน

3. แบบวัดความรู้สึกรับผิดชอบชนิดกำหนดสถานการณ์บังคับ เป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ผู้ตอบคือตัวนักเรียน

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานการการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ประจำปีการศึกษา 2532

การพัฒนาแบบวัด หมายถึง การสร้างและปรับปรุงแบบวัดความรับผิดชอบให้มีความคุณภาพ

แบบวัดที่มีคุณภาพ หมายถึง เครื่องมือที่มีอำนาจจำแนก มีความตรง (Validity) และมีความเที่ยง (Reliability)

อำนาจจำแนกของแบบวัด หมายถึง เครื่องมือที่สามารถจำแนกนักเรียนออกเป็นกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ความตรงของแบบวัด หมายถึง เครื่องมือที่สามารถวัด ในสิ่งที่ต้องการวัด ได้ถูกต้อง โดยการตรวจสอบพฤติกรรมจากคณะครูผู้สอนวิชาจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ความเที่ยงของแบบวัด หมายถึง เครื่องมือที่สามารถให้คะแนนได้คงที่ไม่ว่าจะทำการวัดเมื่อใดก็ตาม โดยที่แบบสังเกตหาความเที่ยงจากสูตรสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของ William A. Scott แบบสำรวจตนเองด้านความรับผิดชอบและแบบวัดความรู้สึก รับผิดชอบชนิดกำหนดสถานการณ์บังคับหาความเที่ยงจากสูตรสัมประสิทธิ์ความเที่ยงแบบอัลฟา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้แบบวัดความรับผิดชอบ รายวิชาจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. เป็นแนวทางในการปรับปรุงวิธีการวัดและประเมินผลการศึกษา วิชาจริยศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
3. เป็นแนวทางในการสร้างและพัฒนาแบบวัด ในด้านอื่นๆ
4. ครูที่อยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้รับบริการยืมแบบวัดความรับผิดชอบ ไปใช้ในโอกาสที่ต้องการ
5. เป็นแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่องอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย